

מים עמוקים

הערות והארות על סדר הפטרה

מיוקט מיוזר ספרי "משכחות זהב" על נביאים כתובים
ממורנו הג"ר שבתאי שענפטיל ווייס שליט"א

גליון ה

פרשת שמייני -
החודש תשפ"ד

הפטרה:

פרשת החודש - כל העם
הארץ (ויחזקאל מ"ה ט"ז)

הקדמה להפטרה: פרשה זו נקבעה להיות ההפטרה לפרשת החודש, ע"ש הפסוק (להלן פס' כ"א) "כִּרְאשׁוֹן בְּאָחָד לַחֲדָשׁ", אשר הוא ר"ח ניסן, בו החלו ימי חנוכת המשכן, ובו גם יתחילו לעתיד לבוא ימי חנוכת הבית - בית עולמים, ואכן למנהג בני ספרד פותחת ההפטרה באותו פסוק, אמנם מנהג בני אשכנז להתחיל מפסוק "לֹל הָעַם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל הַתְּרוּמָה הַזֹּאת לְנִשְׂיָא בְּיִשְׂרָאֵל", והביאור לכך י"ל ע"פ דברי הרד"ק שתרומה זאת לנשיא האמורה בפסוק תינתן בכדי שיהיה לכל ישראל חלק בקרבנות המילואים ובקרבנות שיקריבו לשמחת חנוכת בית המקדש השלישי, ולפי זה נמצא שכבר בפסוק זה מתחילה פרשת חנוכת בית המקדש שלעתיד, ושייכות חנוכת הבית לפרשת החודש הוא משום שבנין הבית השלישי מסמל את ההתחדשות של עם ישראל, הזמן שעליו נאמר "שהם עתידים להתחדש כמותה ולפאר ליוצרים על שם כבוד מלכותו".

מזמור שיר חנוכת הבית

מדוע יימשכו ימי חנוכת ביהמ"ק השלישי מפסח עד סוכות? / חשבון ק"ץ יום - כנגד ימי המילואים והחנוכה של כל המקדשות / זה לעומת זה - חנוכת הבית לעומת משתה אשורורש

"כִּרְאשׁוֹן בְּאָרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ יִתְּיָה לָכֶם הַפֶּסַח חָג שִׁבְעוֹת יָמִים מִצּוֹת יֵאָכֵל וְגו' וְשִׁבְעַת יָמֵי הַחֵג יַעֲשֶׂה עוֹלָה לַה'"

ימי המילואים והחנוכה - ק"ץ יום

המלבי"ם מבאר באופן נפלא את סדר ההפטרה והתאריכים השונים המוזכרים בה, אשר הכל הוא חלק מסדר חנוכת בית המקדש השלישי, שתחילתו יהיה בטהרת והכשר הבית, שיהיה בר"ח ניסן אז יקחו פר בן בקר וחטאו את המקדש, וזה נכתב בפסוקים מפסוק י"ח עד פסוק כ"א, בו נאמר "וְכִפַּרְתֶּם אֶת הַבַּיִת". ואח"כ המשך הפסוקים מפס' כ"א והלאה "כִּרְאשׁוֹן בְּאָרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ יִתְּיָה לָכֶם הַפֶּסַח חָג שִׁבְעוֹת יָמִים מִצּוֹת יֵאָכֵל", עוסקים בשמחת חנוכת הבית עצמה שלעתיד לבוא, שיימשך מערב הפסח עד שמיני עצרת.

לעתיד, סך הכל ק"ד יום, ועם שבעים הנ"ל הם ק"ץ, וסימנך 'ל'ק"ץ ה'ימין' (ע"פ דניאל י"ב א'), ולכן יתחילו ימי חנוכת הבית בערב פסח ויימשכו עד שמיני עצרת, שהם ק"ץ יום בדקדוק.

ומבאר המלבי"ם לפי"ז מדוע באמת תתמשך השמחה מפסח לסוכות, כי בחג המצות תהיה התחלת הגאולה, ובסוכות תהיה השלמתה, כי אז תהיה מלחמת גוג ומגוג, ומחלוקתם של רבי אליעזר ורבי יהושע אם יגאלו בניסן או בתשרי, שניהם יש להם מקום שזה דיבר מתחילת הזמן, וזה דיבר מסוף הזמן.

זה לעומת זה - חנוכת הבית ומשתה אשורורש

והנה ראה דבר נפלא, שבמגילת אסתר במשתה שערך אשורורש בשנת "שלש למלכו" - כשסבר שחלפו שבעים שנה לגלות בבל, ושוב כבר לא יבנה ביהמ"ק - גם הוא נמשך ק"ץ ימים, כי בתחילה עשה משתה ג' ימים, כאמור "ימים רבים" - ודרשו חז"ל במדרש "ימים" שנים, רבי'ם שלשה", ואח"כ "שמונים ומאת יום", ולבסוף הוסיף עוד משתה שבעת ימים, אשר ביחד הם ק"ץ יום.

וכמה מפרשים מבארים (מדרש לקח טוב א' ד', מנות הלוי פ"א סוף פס"ג, וברוקח), שמשתה מאה ושמונים יום, היה מא' בניסן בשנת שלוש למלכו עד לד' תשרי שהיא שנת ד' למלכו (כי היו בניניהם כמה חדשים חסרים, ומאה ושמונים יום הם ששה חדשים ועוד ג' ימים), שאז נשלמו שמונים ומאת היום. והמנין התחיל מניסן שמא התחילה לו השנה בניסן, והמשתה הסתיים בתשרי, כי למלכי אוה"ע מונים מתשרי, ומד' בתשרי עשה המשתה שבעת ימים עד מוצאי יוה"כ, נמצא שהמשתה היה בדיוק ק"ץ ימים, (ואז החלה הישועה בסילוקה של ושתי וכניסתה של אסתר למלכות, ובכך ימתק הקשר "פורים כפורים"). ו"זה כנגד זה עשה אלוקים", ששמחת חנוכת הבית השלישי תהיה גם היא ק"ץ ימים, בשמחה העצומה שזוכה לבנין הבית.

■ ■ ■

עולת ראש חודש נעלה עליו

האם מוסף ר"ח הוא פר אחר וששה כבשים או שני פרים ושבעה כבשים? / מה שייכות קרבן מוסף לקרבנות המילואים? / מדוע נכתב על פר אחד "תמימים" לשון רבים?

"וַיִּזְוֶה הַחֲדָשׁ פֶּרֶן בֶּן בָּקָר תְּמִימִם וְשֵׁשֶׁת כִּבְשִׂים וְאֵיל תְּמִימִם יִהְיוּ"

דין מחודש בקרבן ר"ח

הנה יש כאן שינוי מפרשת קרבנות ר"ח האמורה בתורה (במדבר כח יא) "וּבִקְרָאֲשִׁי חֲדָשִׁים תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַה', פְּרִים בְּנֵי-בָקָר שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד, כִּבְשִׂים בְּנֵי-שְׁנַיִם שִׁבְעָה תְּמִימִם", ולעומת זאת כאן נאמר רק "פֶּר בֶּן בָּקָר", וכן רק "וְשֵׁשֶׁת

כִּבְשִׂים", ופירש רש"י לפי דרכו, שכאן נאמר דין מחודש בקרבנות ר"ח, שבדיעבד אם אין לציבור שני פרים, רשאים להקריב רק פר אחד, וכמו כן אם אין להם שבעה כבשים יכולים להביא אף כבש אחד בלבד, ומ"מ נאמר ששה, ללמד שמצוה עליהם להביא הכי קרוב למדה שהתורה אמרה.

[הנה יש כמה דברים הכתובים בספר יחזקאל אשר נראים כסותרים לאמור בתורה, וכפי שכתב הרד"ק (כאן בפסוק כ'): "ואמרו, זכור אותו האיש לטוב וחנניא בן חזקיה בן גרון שמו, שאלמלא הוא נגנז ספר יחזקאל, שהיו דבריו סותרים דברי תורה, מה עשה העלה ג' מאות גרבי שמן וישב בעליה ודרש, ומה שדרש חנניא על זה, לא נמצא היום אצלינו", ע"כ. ובספר "משבצות זהב" - יחזקאל (הנמצא בשלבי עריכה) הרחבנו בענין זה, והבאנו דברי הגר"מ פיינשטיין זצוק"ל (בשו"ת "אגרות משה" י"ד ח"ג סי' קט"ו) המבאר שאף שיש איסור לנגזז נבואה שניתנה לדורות, מ"מ בתחילה חששו לערעור האמונה ח"ו בתורת משה או בנביאים, אמנם לאחר שחז"ל יישבו הדברים וגילו שאינם סותרים את התורה, שוב אין לחשוש לערעור האמונה, כי הכל יודעים שכבר עמדו חכמים על אמינות הדברים, עיי"ש].

קרבן ר"ח - מיד עם הנוכת המזבח

עוד דיוק בפסוק זה מצאנו בספר "טעמא דקרא" (להגר"ח קנייבסקי זצוק"ל) שמקשה מדוע נכתב כאן בפרשת המילואים הקרבן של ר"ח שאינו חלק מקרבנות המילואים, ומתרץ שהפסוק בא לחדש שאף בימי המילואים אשר יתחילו ב"ח ניסן יקריבו קרבן ר"ח, שלא נחשב שכל זמן שלא נשלמו ימי המילואים עדיין אין המזבח ראוי להקריב עליו קרבנות ציבור, אלא מתחילתם כבר יקריבו את קרבנות החובה, ועפ"ד אלו הוא מבאר את הנוסח שייסדו בתפילת המוסף של ר"ח 'מזבח חדש בציון תכין ועולת ר"ח נעלה עליו, שהכוונה שתיכף כשיהיה המזבח החדש בא' בניסן, מיד נעלה עליו ועולת ר"ח.

קרבן מיוחס - בן בקר תמים

עוד יש לדייק בפסוק זה, שלכאורה הלשון מוקשה, מה שנאמר "פר בן בקר תמים" לשון רבים, (ועי' מצודות), וחידוש נפלא מצאנו ברד"ק שכתב וז"ל: "אמר

'פר' יחיד, ואמר 'תמימים' רבים, יש מפרשים שיהיה הפר ואמו תמימים (שגם הפר הנזכר וגם 'בן בקר' הנזכר, שהיא האם של הפר, שניהם יהיו תמימים), וזה חידוש, עכ"ל. ומ"ש שזה חידוש, י"ל שלעתיד לבוא יקפידו שתהא הבהמה תמימה בתכלית השלמות, וזאת עיי"ז שמלבד תמימות הבהמה גם אמה תהא תמימה, ולעתיד לבא יקפידו על כך שהקרבנות יהיו מובחרים ביותר להקרבה לפני השי"ת.

השפעת האם על צאצאיה

והנה רואים מדברי הרד"ק הנ"ל שאפילו בבהמה יש השפעה מהאם על הבת, וכש"כ וק"ו באדם, ובאותו ענין יש מקום להביא כאן אמירה נעימה ששמעתי מידידי ורעי הגר"ח נחמיה צוקרמן שליט"א, לבאר שיטת הפוסקים שסוברים שאף נשים מחוייבות במצות זכירת מעשה עמלק, אע"פ שהן פטורות ממצות מחיית זרע עמלק, מאחר שאינן בנות מלחמה. וביאר זאת ע"פ מעשה שהיה בגוי אחד שהיה עובד אצל בעה"ב יהודי, ופעם באחד הלילות בעת שהגוי שתה לשכרה החל לגדף ולקלל את כל היהודים בכל מיני קללות, ולמרבה הפלא, למחרת בבוקר כשהתפכח מיינו חזר לעבודתו כמימים ימימה. שאל אותו מעבדו "למה אתה בא לעבוד אצלי? הרי אמש קללתני קללות נמרצות?" השיב הגוי ואמר: "הקללות שקללתי אותך בלילה בעת שהייתי שיכור אינן ממני ואינם שלי, אלא הן משל אמי שהיתה מקללת את היהודים דבר יום ביומו, והיא הטביעה אותך בתוך דמי, ובשכרותי זה יצא החוצה, אמנם כעת משהתפוגגה השפעת היין ממני, הריני אני בעצמי, ואני מעריך אותך ואיני מקלל אותך". ע"כ תוכן המעשה. וע"פ זה מבואר, שכיון שהמצוה היא לזכור מעשה עמלק לעורר את איבתו ואת השנאה כלפיו, לשם כך צריכה גם האם לשמוע קריאת פרשת זכור, כדי שממנה יעבור הרגש הטבעי של השנאה אל בניה, כדי שישנאו את עמלק בתכלית השנאה.

קרבן התמיד במועדו

האם לעתיד לבוא יקריבו רק תמיד של שחר, ולא של בין הערביים? / פירוש נוסף שלעתיד יהיה קרבן תמיד נוסף - מלבד התמידים שנאמרו בתורה

׳וּכְבַּשׁ בֶּן שְׁנָתוֹ תַמִּים תַּעֲשֶׂה עֹלָה לַיּוֹם לָהּ בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ׳.

האם לעת"ל יקריבו רק תמיד של שחר, ולא של בין הערבים

כתב הרד"ק "וכבש בן שנתו תמים - זהו קרבן התמיד שעושים בכל יום, כמו שאמר בתורה 'את הכבש אחד תעשה בבקר', והמנחה (שכתובה בפסוק הבא) אינה כמו שנזכר בתורה, הנה יהיה בזה חידוש לעתיד, וקרבן הערב לא זכר, נראה שלא יעשה לעתיד אלא עולת הבקר" עכ"ל, ויש להתבונן בחידוש זה, מדוע באמת לא יקריבו את התמיד של בין הערביים לעת"ל.

ושמעתי לבאר טעם ע"פ סוד בסיבת הדבר שלא יקריבו לעתיד לבוא קרבן תמיד של בין הערבים, ע"פ דברי הזוה"ק (ח"ב כ"א ע"ב) ש'יום' הוא מידת החסד, ו'ערב' היא מדת הדין, ועל זה נאמר (ירמיה ו' ד') 'אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב'. והנה שני התמידים הם ג"כ בענין זה, כי תמיד של שחר הוא כנגד אברהם - מידת החסד, ושל בין הערביים הוא כנגד יצחק - מידת הדין והגבורה לפייס אותה ולבטל כוחה, ועפ"י יש לומר, שלעתיד לבוא שלא תהיה שליטה למדת הדין, ועל כך נאמר (זכריה י"ד ז') 'וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יְיָדַע לָהּ לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה וְהָיָה לְעֵת עֶרֶב יְהִי אֹר', א"כ שוב לא יוצרכו לתמיד של בין הערבים.

שוב ראיתי בספר 'ליקוטי בתור לקוטי' (שמות כ"ט ל"ט) עה"פ "אֵת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר", שהביא בשם המהר"ל שלעתיד לבוא לא יקריבו כבש של בין הערבים, ומבאר הטעם כי לילה כיום יאיר. והוסיף לבאר באופן נפלא שלכן בפרשת התמיד שנאמרה לדורות (בפרשת פינחס) נאמר בתורה "את הכבש 'אחד'" ולא נאמר "האחד", ולא כמו שנאמר אח"כ "ואת הכבש 'השני'", וזה בא לרמז על אותו הזמן שלעתיד לבוא, שאז יהיה באמת רק כבש אחד בבוקר.

מוסר השכל הנלמד משינוי הקרבנות

כתבתי "מי זהב" לאאמור' הגאון רבי משה יעקב זצללה"ה (לעת עתה בכ"י) כתב בענין זה, וז"ל: "ארשה לי לעצמי לומר רמז קטן בענין זה - הנה התוה"ק

אמרה 'את הכבש האחד תעשה בבוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים', בין הערביים - בעת אשר ינטו צללי ערב, ר"ל בזמן אשר השמש הלך לו, וההצלחה כבר עברה חלפה לה, והאושר אינו נרגש, גם אז נקריב תמידין כסדרן כמו בבוקר בבוקר, כאשר השמש עולה לה לרקיע ומצלחת את האדם. והנה לעתיד לבוא כתוב (זכריה י"ד ז') 'לעת ערב יהיה אור', שמש ההצלחה יהיה תמיד על האדם, וממילא אמר הנביא רק 'כבש אחד תעשה ליום לה' בבקר בבוקר תעשה אותו".

קרבן תמיד של שחר נוסף - מלבד התמידים שנאמרו בתורה

עוד ביאור נפלא מצאנו בספר "באור חדש" (להגאון רבי יוסף שניצלער זצוק"ל מחכמי אמסטראדם, שהעתיק מושבו ללונדון, ונדפס שם בשנת תקפ"ה), מבאר שקרבן תמיד של שחר זה יהיה לזכר גאולת עולם שזכינו לה, והיא תהיה בגדר 'הוראת שעה' אשר תתמיד בכל הימים לעתיד לבוא, וקרבן זה יהיה מלבד שני התמידים של שחר ובין הערבים הכתובים בתורה, ומסיים דבריו "ובאמת נעלם ממני דעות המפרשים הגדולים, אם נאמין (בגבל) שיחודשו קרבנות לשנת החינוך בדבר ה', למה לא נאמין אותם לעולם, מטעם הנזכר" עכ"ל.

ובביאור דבריו שתהיה "הוראת שעה" מתמדת, י"ל כי בעת הגאולה לאחר בנין בית המקדש, בזמן הנשגב של "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", תהיה מידי יום בימו התעלות גדולה והתחדשות בידעת השם ובהתקרבות אליו, ומה שיהיה ביום זה לא היה ביום שקדם לו, וכן למחרת, והשינוי יהיה ניכר ומורגש לעין, וא"כ בכל יום תהיה הרגשה חדשה שצריך להודות להקב"ה ולהקריב לפניו באופן נעלה יותר ממה שהרגישו ביום הקודם, ולכן תהיה "הוראת שעה" מתמדת, ש"השעה החדשה" שירגישו בה "כל יום יהיו בעיניך כחדשים", היא תהיה המחייבת את התמיד של שחר המחודש של הגאולה יום יום, יעזרנו השי"ת ונזכה לכך במהרה בימינו אמן ואמן.